

שאלון תשנ"ט

בייחוד וביחד

(קטע מעובד מהספר להבין ולהשכיל, מאת הרב מ. רייס, תשנ"ג)

תכונה בולטת של האדם היא רצונו להיות מיוחד. אף אחד אינו אוהב להיראות כחיקוי של רעהו. האמן מבקש להטביע ביצירתו את סיגונו האישי, המדען תר אחר המצאה שתישא את שמו, וגם בחיי היום-יום - בדיונים או בוויכוחים - מבקש כל אדם להביע את דעתו האישית.

אולם לא רק רצון לייחודיות יש כאן, אלא גם מציאות קיימת. בין כל המוני בני-אנוש אין גם שניים שהם זהים לחלוטין במראם או בטביעת אצבעותיהם. אפילו בין תאומים זהים יש הבדלים מסוימים המאפשרים להבחין ביניהם. השוני החיצוני מעיד על שוני פנימי, כדברי חז"ל: "כשם שפרצופיהם שונים, כך אין דעותיהם שווין". אכן, גם מבחינת האישיות יש הבדלים מהותיים בין אנשים - אין שניים זההים זה לזה באופי, בכישורים, באורח החשיבה וכדומה.

האדם נברא בצלם אלוקים, ועל כן מצויות בו תכונות אלוקיות, הבורא הוא "אחד ואין יחד כייחודו" (מתוך תפילת "יגדל"), וכיוון שהאדם נברא בצלמו, אנו מוצאים אף בו ייחודיות מופלאה. קדמונים כבר העמידונו על כך שלמילה "אדם" אין צורת רבים בלשון הקודש - אי אפשר לומר "אדמים", יש בכך יותר מרמז שכל אדם הוא ברייה ייחודית בפני עצמה.

הייחודיות של בני-האדם מסייעת להם להשלים זה את זה בבניין העולם. אדם אינו פועל רק כיחיד השואף להגשים את עצמו. הוא גם חלק ממערכת חברתית רחבה, ועליו להשתלב בה. העולם וברואיו הם כתְּפָרָף (פְּזָל) ענק, שבו לכל חלקיק יש צורה המיוחדת לו. בעיסוקיהם, למשל משלימים הפרטים זה את זה, וכולם יחד תורמים ליישובו של עולם: האופה אופה את הלחם לסנדלר, וזה תופר לו מנעלים, החייט מתקן את הבגד לנגר, בעוד זה מתקין לרעהו את רהיטיו.

גם באופיים בני האדם משלימים זה את זה: האחד תורם לסביבתו במזגו והנינוח, ואילו חברו מדרבן לפעילות בעזרת מרצו הבלתי נדלה. גם אדם קשה כארז זקוק לא פעם לעזרתו של חבר שהוא רך כקנה. כל אחד חייב להתאמץ ולתרום את חלקו לבניית עולם טוב ומושלם יותר.

זאת ועוד. משימת חיינו אחת היא - לעשות את רצון הבורא! אבל הוא ברא אותנו כה שונים זה מזה כדי שלא נפעל כאילו היינו המוני רובוטים מתוכנתים באותה צורה, אלא כל אחד יחיד ומיוחד הוא, וביכולתו להטביע את חותמו האישי בעבודת השם, ולחוש מתוך כך הנאה, סיפוק ושמחה.

הנה כי כן, בני האדם שונים איש מרעהו, והרי זה מחייב את המחנכים להתחשב בעובדה זו. ידוע לכל מחנך הפסוק האומר: "חֲנֹךְ לְנֶעֶר עַל פִּי דַרְכּוֹ, גַם כִּי יִזְקֶינָה לֹא יִסּוּר מִמֶּנָּה". במילים אחרות, תפקיד המחנך הוא להתאים את שיטת חינוכו לאופיו של כל אחד מתלמידיו. שיטה שיושמה בהצלחה על תלמיד פלוני לא בהכרח תתאים גם לרעהו. העקרונות החינוכיים שווים הם, אך דרך הקנייתם צריכה להיות שונה ומותאמת לכל תלמיד, בהתאם לאופיו ולכישוריו.

השונות בין בני האדם באה לידי ביטוי אף בניסיונות השונים שניתנו לכל אחד. לא פעם נתקל האדם במהלך חייו בניסיונות קשים, בהתמודדות מכאיבה, ואז הוא עלול ליפול ברוחו, לחוש מרירות ואפילו קנאה - מדוע כה קשים חייו בהשוואה לידידו? תחושות אלה הן מנת חלקו של אדם המודד את עצמו בהשוואה לחבריו. הוא אינו חדל להשוות את עצמו אליהם, בטוח כי אילו היה עשיר כמו... חזק ומוצלח כמו... כי אז היו חייו קלים והיה מצליח יותר במעשיו.

ולא כן הוא! לכל אדם יכולת ועוצמה נפשית שונה, ובהתאם לכך נקבעים הניסיונות והקשיים בחייו; הם הותאמו דווקא לו ועל כן ודאי שביכולתן לעמוד בהם.

ולסיום, סופר פעם על ר' נפתלי אמסטרדם, תלמידו של רבי ישראל מסלנט זצ"ל, שאמר פעם לרבו: "רבי, אילו

היה לי מוחו של בעל "שאגת אריה" (שהיה חריף עצום) ולבו של בעל "יסוד ושורש העבודה" (שהיה מקדושי עליון) ומידותיך שלך, רבי - אז יכולתי לעבוד את ה' בשלמות! השיב לו רבי ישראל: "נפתלי, במוח שלך ובלב שלך ובמידות שלך תוכל גם כן להיות עבד ה' אמיתי".

ראינו אפוא כי כל אדם הוא כלי ייחודי. תפקידו להפיק מעצמו את המיטב ואת המרב. כישוריו, תכונותיו ופעולותיו הם צלילים בסימפוניה כלל-עולמית. ולואי שנזכה שביקום כולו תתנגן המנגינה בהרמוניה נפלאה - שירת כבוד ה': "כל הנשמה תהלל קה - הללוקה".

הבנה

ענה על כל השאלות 35-42 (מספר הנקודות לכל שאלה מופיע בסופה).

- 35. א.** מהי התופעה המרכזית שהקטע עוסק בה?
1. רצונו של כל אדם לקבוע לו סגנון אישי.
 2. רצונו של כל אדם להביע את דעתו האישית.
 3. היות בני האדם שונים זה מזה.
 4. היות האדם נברא בצלם.
- העתק** למחברתך את התשובה הנכונה. (נקודה אחת)
- ב. מהו הגורם לתופעה זו? (3 נקודות)
- 36.** בפסקות ד-ה-ו מוצגת התופעה (שהקטע עוסק בה), כפי שהיא באה לידי ביטוי בשלושה תחומים. ציין את שלושת התחומים, והסבר כיצד התופעה מתבטאת בכל אחד מהם.
- 37.** לפניך שני ציטוטים המופיעים בקטע:
- "כשם שפרצופיהם שונים, כך אין דעותיהם שווין" (שורות 8-9).
- "נפתלי, במוח שלך ובלב שלך ובמידות שלך תוכל גם כן להיות עבד ד' אמיתי" (שורות 47-48)
- נסח בלשונך את הרעיון שמבטא כל אחד מציטוטים אלה. (4 נקודות)
- 38.** קבע לגבי כל אחד מהמשפטים שלפניך אם הוא **נכון** או **לא נכון**, על פי פסקה ח' (4 נקודות)
- א. כל אדם שנתקל בניסיונות קשים חשמרירות וקנאה.
 - ב. הקשיים והניסיונות הותאמו ליכולת האדם לעמוד בהם.
 - ג. אי אפשר לדרוש מאדם להצליח במשימות המוטלות עליו, אם לא ניתנו לו הזדמנויות וכישורים שווים לאלה של חברו.
 - ד. אדם המשווה את עצמו לאחרים עלול לחוש מרירות וקנאה.
- 39.** לפניך ארבעה משפטים מהקטע.
- העתק** למחברתך כל אחד מהמשפטים א-ד וציין לידו אם הוא דוגמה או הקבלה (4 נקודות)
- א. "הם כתצורף (פֶּזֶל) ענק, לכל חלקיק יש צורה המיוחדת לו" (שורות 18-19).
 - ב. "האופה אופה את הלחם לסנדלר" (שורה 20)
 - ג. "האחד תורם לסביבתו במזגו השלו והנינוח" (שורות 22-23)
 - ד. "כאילו היינו המוני רובוטים מתוכנתים באותה צורה" (שורות 27-28)
- 40. א.** מהי משמעות הביטוי "להטביע את חותמו" (שורה 28)?

1. לחתום את שמו
 2. להשאיר את רישומו
 3. לוותר על רצונו האישי
 4. לבטא את רגשותיו
- העתק** למחברתך את התשובה הנכונה. (נקודה אחת)
- ב. מהי משמעות המילה "הרמוניה" (שורה 51)

1. כלי נגינה רוחני
 2. ארמון
 3. התרוממות הנפש
 4. התאמת צלילים ושילובם
- העתק** למחברתך את התשובה הנכונה. (נקודה אחת)

41. א. מהו תפקיד הסוגריים בכל אחד מהמקרים שלפניך:
1. (מתוך תפילת "יגדל") (שורה 12)
 2. (שהיה חריף עצום) (שורות 45-46)
- (2 נקודות)
- ב. מהו תפקיד המרכאות בכל אחד מהמקרים שלפניך:
1. 'שאגת אריה', 'יסוד ושורש העבודה' (שורות 45-46)
 2. "כל הנשנה תהלל קה - הללוקה" (שורות 51-52)
- (2 נקודות)

42. א. תפקיד הקשר "הנה כי כן" (שורה 30) הוא:
1. לנמק את הנאמר קודם.
 2. להתנגד לנאמר קודם.
 3. לסכם את הנאמר קודם.
 4. להדגים את הנאמר קודם.
- העתק** למחברתך את התשובה הנכונה. (נקודה אחת)
- ב. פירוש הביטוי "יש בכך יותר מרמז" (שורה 14) הוא:
1. הדבר קרוב להיות תשובה.
 2. הדבר קרוב להיות רמז.
 3. הדבר קרוב להיות סיבה.
 4. הדבר קרוב להיות הוכחה.
- העתק** למחברתך את התשובה הנכונה. (נקודה אחת)